COLECȚIA Povestiri ȘTIINȚIFICO-FANTASTICE
cpsf.info

310

OSCAR LEMNARU

OCHIUL DE MORT

ADRIAN ROGOZ

ALAMBAI SAU ARCANELE ARTEI

cpsf.info

Coperta-desen: ADINA NANU
Redactor literar: ADRIAN ROGOZ
Prezentarea grafică: ARCADIE DANELIUC

Începind cu numărul viitor
al colecției,
oferim cititorilor noștri
prilejul de a citi
in sfirșit

SOLARIS,

capodopera lui Stanislaw Lem.
În acest fascinant roman,
problemele de conștiință
ale iubirii,
problemele contactului
intre oameni
și lumi extraterestre,
problemele cunoașterii insăși
pulsează cu o vigoare unică
in science–fictionul
deceniului nostru.

Colecția „POVESTIRI ȘTIINȚIFICO-FANTASTICE"
editată de revista
Știința și Tehnica
Anul XIII
15 octombrie 1967

cpsf.info

OSCAR LEMNARU

OCHIUL DE MORT[1]

Cei doi oameni vorbeau parcă de la începutul lumii. De ceasuri întregi adînciți în aceleași fotolii, obișnuiți cu loviturile monotone ale stropilor de ploaie care se abăteau aproape vertical asupra ferestrelor, se răsuceau în jurul aceleiași probleme. Nici unuia dintre ei nu-i venise în minte să aprindă lumina, poate numai din pricina gîndului că fiarele sălbatice ascunse în nesfîrșita cîmpie a fanteziei ar fi fugit înspăimîntate dînd cu ochii de vulgara realitate a unei camere. Era numai atîta întuneric cît îi trebuie bănuielii ca să recunoască drumul... și atîta zgomot cît îi trebuie liniștii ca să se furișeze nebăgată în seamă. Depărtarea dintre cei doi oameni era o coardă atît de bine întinsă încît cuvintele alunecau ca și cum ar fi fost absorbite, ducînd în sonora lor alcătuire o infinitate de nuanțe. Din verigile de fum ale țigării celui din fund, ca dintr-un tub, se auziră vorbele :

— Un lucru se poate întîmpla dincolo de orice dovadă, tot așa după cum toate dovezile din lume nu sînt suficiente pentru a da naștere unui fapt.

— Bine, spuse celălalt, dar pe ce te sprijini în toate pe care mi le-ai destăinuit pînă acum ? Oricum, trebuie să fie ceva care să justifice cît de puțin cea mai mare ciudățenie !

---

[1] Această povestire, scrisă în anul 1934, face parte din volumul „Omul și umbra" apărut în Editura fundațiilor (1946).

— Fireşte că da! Ascultă-mă: de-abia acum îmi dau seama că gîndul meu era sprijinit pe o întîmplare pierdută de memorie. Această idee n-a fost născocită de mintea mea, ci luată dintr-o întîmplare pe care o uitasem. În urmă cu treizeci de ani, cînd eram tînăr, am sărbătorit pe un coleg de facultate. În toiul petrecerii — după cîte îmi amintesc, din pricina unei femei —, un prieten comun se năpusti cu un cuţit asupra celui sărbătorit şi, înainte ca să-l fi putut apăra cineva, îl lovi atît de puternic încît acesta, fără nici un ţipăt, se prăbuşi neînsufleţit la pămînt. Din pricina emoţiei, n-am putut dormi toată noaptea; am stat întins pe pat cu lumina aprinsă la început, apoi am stins-o ca s-o aprind din nou. Dimineaţa tîrziu de tot am adormit. Acum ascultă-mă altfel decît m-ai ascultat vreodată. Tîrziu, spre seară, cînd m-am deşteptat, zadarnic încercară ochii mei să vadă lucrurile din juru-mi. Simţeam distinct cum eu le vedeam, dar ochii, da, propriii mei ochi, printr-un fenomen de independenţă, de anarhie, nu vedeau decît imaginea prietenului meu străpuns de cuţit. Nu era ceea ce s-ar putea numi obsesie. Aş zice mai curînd că obiectele reale din jurul meu mă obsedau pentru că eu ştiam că trebuie să le văd, deşi nu le vedeam, pe cînd întîmplarea aceea nefericită era clară, era de o limpezime care înlătura orice îndoială. Ştim cu toţii cum arată o imagine adusă în minte de amintire: ea este — în toată preciziunea ei — foarte vagă ca fenomen optic şi îi simţim — oricît ar fi de puternică — imaterialitatea. Dacă ne-ar întreba cineva şi dacă am vrea să răspundem cu o sinceritate care înlătură limbajul literar, am recunoaşte că senzaţia noastră n-are nici o înrudire cu vreun fenomen optic propriu-zis. Întîmplarea aceea era însă — ca să spun aşa — actualizată a doua zi şi avea o realitate luminoasă în interiorul ochilor mei. Înţelegi ce-ţi spun? Figura celui ucis era o imagine încremenită pe retina ochilor mei, care priveau în zadar obiectele din faţa lor.

— Dar de aici şi pînă la fantezia ta de acum, răspunse celălalt, este o depărtare...

— Dimpotrivă: nu e nici o depărtare. Întîmplarea aceea cercetată aşa cum se cuvine are în realitatea ei mai multă exagerare decît principiul care reiese din ea. Gîndeşte-te bine! Un ochi viu, supus unor schimbări necontenite de imagini, rămîne totuşi impresionat în aşa chip încît fenomene ulterioare îl lasă insensibil. Cîte imagini n-au mai încercat să fie prinse de privirea mea după întîmplarea aceea, în urma căreia ochii mei parcă şi-ar fi închis o poartă magică! Dacă însă după împrejurarea la care am fost martor în acea noapte aş fi murit, fireşte că imaginea scufundată în ochii mei ar fi rămas, deşi nimeni nu şi-ar mai fi dat seama. Este de la sine înţeles că fenomenele naturii producîndu-se fără voia noastră, existenţa lor nu datorează nimic sensibilităţii noastre. Am auzit că unii oameni se îndoiesc, de pildă, de existenţa unei mese imediat ce ochiul o părăseşte... Fantezia este singura scuză a naivităţii omeneşti. Mi se pare de netăgăduit că tot aşa cum există obiectele pe care nu le mai privim există şi rămîn înăuntrul ochiului nostru imagini, deşi noi nu le mai vedem niciodată.

— Iar mie mi se pare că înfăţişezi într-un chip prea firesc lucruri care dacă ar exista ar fi într-adevăr atît de bizare încît nici o demonstraţie nu le-ar putea arăta.

cpsl.info

— Vezi? Înainte cu un ceas nu primeai faptul pentru că nu vedeai nici o demonstrație și acum nu primești demonstrația pentru că ți se pare că obiectul ei este o prea mare ciudățenie! Nu, nu! Ideea mea e simplă: că imaginile durează în retină e un fapt stabilit de știința fizicii, care recunoaște că ochiul păstrează o zecime de secundă ceea ce l-a impresionat. Dar optica nu și-a pus niciodată problema persistenței imaginii într-un ochi mort... Fizica nu avea de ce să-și pună o asemenea problemă, deoarece ea consideră ochiul numai drept organ viu. Altminteri, fizicianul cercetează fenomenul de reflexie pe placa aparatului fotografic, despre care se poate spune cel puțin că imită construcția ochiului omenesc. Ochiul viu reține a zecea parte dintr-o secundă o imagine, fiindcă una următoare ii ia locul; dar dacă într-un ochi un obiect s-a reflectat pentru ultima dată și dacă pleoapa a căzut, de ce imaginea acelui obiect n-ar dura atît cît durează ochiul, considerat de astă dată drept un oarecare aparat optic? Cred însă că numai o emoție puternică poate provoca o așa dilatare a pupilei încît imaginea reflectată să apară limpede pe retină pentru ca, prin intermediul unui aparat extrasensibil, să poată fi prinsă și reînregistrată!

În seara aceea aici s-a isprăvit discuția începută cu mulți ani înainte. Bătrînul care sta în fund lîngă sobă fusese pînă în urmă cu douăzeci de ani un medic ilustru, un oculist despre care se spune că făcea minuni.

Într-o zi însă, o paralizie a membrelor inferioare îl țintui la pat; de atunci Bronislav nu se mai putea clinti. Ședea aproape toată ziua într-un fotoliu cu roți a căror învîrtire îl ducea dintr-un loc într-altul. Practica încă medicina atît cît ii îngăduia boala, adică rar și numai pentru cazuri excepționale. Tînărul era asistentul și prietenul său, care-i ținea de urît. Bătrînul cerceta cu pasiune problema persistenței imaginii într-un ochi mort. Alături de odaia în care dormea avea o cămăruță în cuprinsul căreia în afară de el nu pătrunsese nimeni niciodată. Seara sta la masă liniștit, vorbea despre evenimentele zilei sau despre intîmplări fără însemnătate numai ca să acopere misterul vieții sale. După ce pleca toată lumea și se stingeau luminile, Bronislav aluneca pe scaunul blestemat pînă la ușa cămăruței sale obscure. După ce o încuia pe dinăuntru rămînea o clipă pironit locului privind cu ochii sticloși ciudatul său laborator. Pe peretele din fund stau spînzurate de niște mînere o mulțime de sticle rotunde, bombate, plate; altele erau de formă pătrată, dreptunghiulară, rombică. Alături, pe zidul lateral, o mie de oglinzi de toate formele, de toate mărimile, concave, convexe, stranii sticle cu cositor care reflectau deformat peretele din față. Aici cîteva rafturi erau despărțite în sute de cutiuțe etichetate. Un dulap cu pereți de cristal conținea foarte complicate scule medicale. În mijlocul acestei odăi se ridica o celulă mică, atît de mică încît de-abia încăpea Bronislav: era cel mai mic atelier fotografic din lume. Bătrînul putea să producă tot felul de lumini în care să scufunde cele două camere. Printr-o simplă apăsare pe buton, camera devenea albastră, apoi, ca și cum în apele ei luminoase cineva ar fi turnat roșu, obiectele toate, oglinzile, sticlele, dulapul și cele o sută de sertare erau acoperite de o imaterială pînză violetă, în timp ce în camera neagră Bronislav

sta parcă zidit într-un cub de întuneric. Pe partea interioară a ușii un ecran aștepta imaginile unui aparat de proiecție al cărui ochi se găsea în interiorul celulei. Bătrînul adunase în afară de toate aceste ciudățenii cîteva sute de ochi de animale. Experimenta cu o răbdare de diavol de ani și ani, dar niciodată n-a putut smulge de pe o retină moartă o imagine, ultima imagine încremenită. Bronislav își explica insuccesul său prin aceea că în toată imensa-i colecție de ochi n-avea nici unul care să fi fost stăpînit de o emoție puternică, atît de puternică încît imaginea să fi fost atrasă magnetic. Animalele n-au emoții, ci numai spaimă sau mai bine zis o contracție reflexă prin care trupul încearcă să scape de moarte. Numai conștiința omenească ar putea avea o emoție atît de extraordinară, încît psihologicul dominînd alcătuirea fizică să facă cu putință înlăturarea proceselor organice sau să le întîrzie apariția. Astfel, numai omul ar putea avea atita curiozitate în clipa în care trupul său e străbătut de fiorul dispariției încît procesul fizicochimic al morții să-și suspende într-o instantanee fișie de timp desfășurarea. Bronislav era încredințat că și retina ochiului de animal, suportînd procesul morții, devine, printr-o modificare bruscă a compoziției sale, în stare dacă nu să păstreze ultima imagine, măcar s-o înregistreze.

Într-o seară slugile doctorului auziră un țipăt sfîșietor, venind din camera de lucru a asistentului. Ușa însă fiind încuiată pe dinăuntru, nu putură pătrunde decît prin spargere. Trupul tînărului prieten al lui Bronislav era întins fără răsuflare. Ancheta putu stabili că, imediat ce s-a dat alarma, bătrînul doctor a fost găsit dormind în apropierea propriului său pat. Cu toate că ușa odăii în care se săvîrșise omorul era încuiată, cineva ar fi putut părăsi clădirea sărind peste un balcon ridicat de-abia cu doi metri deasupra pămîntului și prin grădină s-ar fi putut face nevăzut. Cercetarea medicului legist a stabilit însă într-un chip neîndoielnic un fapt extrem de ciudat : țipătul a fost dat înainte ca mîinile ucigașe să se fi încolăcit în jurul gîtului. Acest fapt, de altfel, era întărit și de mărturia servitorilor, care declarau fără șovăială că țipătul era prea distinct ca să fi putut porni dintr-un gîtlej sufocat. Pe de altă parte, era evident, după urmele lăsate de degete, că mîna care s-a strîns și-a crispat oasele cu o putere neobișnuită și tot după aceleași urme se vedea sigur că asasinul a venit de la spate. Erau opt amprente pe partea din față a gîtului și două pe ceafă. Așadar, recapitulînd elementele stabilite de anchetă, reieșea limpede că asistentul a fost gîtuit pe la spate și că a dat un țipăt înainte ca ghearele să i se înfigă în carne, deși n-a putut vedea pe nimeni. Nu se poate presupune ca un țipăt atît de spăimîntat să fi urmat doar unui zgomot pe care asistentul l-ar fi auzit în spate înainte de a se fi putut întoarce. Țipătul era al unui om conștient de amenințarea morții. Cred aproape de prisos să adaug că lipsea un ochi smuls cu o violență fără seamăn din orbita cadavrului.

Inspectorul de poliție care instruia acest caz a fost de la început lovit de curiozitatea întîmplării : Un om tînăr gîtuit fără motiv obișnuit. Nu era certat cu nimeni, nu se putea bănui răzbunarea vreunui prieten gelos. Polițistul era foarte precaut și-și urmărea cercetările cu o liniște extraordinară numai ca să-i dea omorîtorului iluzia că nu o bănuit și asta o făcea doar pentru că el avea în

vedere nu atît prinderea vinovatului, cît surprinderea lui asupra unor gesturi care ar fi putut lămuri intîmplarea. A treia seară după crimă, detectivul, înfășurat în cea mai deasă plasă a tăcerii, îl urmărea pe Bronislav. Prin ochiurile perdelei care-l acopereau, privirea polițistului îl surprinse pe bătrîn coborînd cu o mare încetineală din pat. După o jumătate oră de caznă se așeză în fotoliul cu roți. Luă după noptieră o cheie cu care descuie un sertar al mesei, din care degetele sale scoaseră o legătură de chei. Mișcă roțile, care, din pricina cauciucului și a covorului, înaintau în cea mai mare liniște și cînd ajunse în fața ușii care-l despărțea de enigmaticul său laborator puse una dintre chei în broască, răsuci și intră. Polițistul auzi cum încuie ușa; lipi urechea și auzi un sunet a cărui cauză n-o putu identifica. Mai auzi și altele tot atît de indistincte. Deodată însă urechea polițistului înregistră un hîrîit de roată, a cărei învîrtire era rapidă. Atunci chemă încă trei oameni care nu așteptau decît un semn și împreună sparseră ușa. Bronislav fugi din celulă în timp ce aparatul său de proiecție arunca pe peretele alb al celei de-a treia camere imaginea revelatoare. Cei cinci oameni văzură departe, fiindcă ușa laboratorului era prăbușită, pe ecranul natural al unui perete din fund, doi ochi căscați violent și deasupra celor două mîini care strîngeau gîtlejul figura lui Bronislav. Acum se lămurea totul; asistentul privea, desigur, în oglindă în clipa în care mîinile lui Bronislav se apropiau fulgerător de gîtul său. N-apucase decît să dea un țipăt înfricoșător, ca al unui om care știe că va muri, în timp ce ochiul său înregistrase ultima imagine, triumful ideii lui Bronislav.

ADRIAN ROGOZ

ALAMBAI
SAU ARCANELE ARTEI

Emisiune pentru 5 planete

Arta de a construi se reduce la arta de a dispune goluri.

ROBERT DE RICOLAIS

Nici știut, nici văzut,
Geniu-i ? joc brodit ?
Abia apărut
Treaba s-a-mplinit !

PAUL VALÉRY : „Silful"

Așadar n-am produs nimic !

HONORÉ DE BALZAC :
„Capodopera necunoscută"

Îl caut de o săptămînă zadarnic pe creatorul urbanisticii moderne, pe omul socotit egalul lui Vitruviu și al lui Corbusier. În numai cîteva luni a revoluționat arhitectura, are pretutindeni discipoli pe Pămînt și pe trei planete, și această decisivă înrîurire e cu atît mai prodigioasă cu cît, imediat după ce și-a înfăptuit lucrarea capitală, a intrat literalmente în legendă sau, ca să mă exprim precis, i s-a pierdut orice urmă.

Opera despre care se știe cu certitudine că a fost realizată de Alamogordo Baikonur[1] *este orașul CZ 4007 (27°15'15" lat. n.; 113°43'03" long. v. — California de sud), cunoscut acum sub numele de Alambai. În după-amiaza zilei în care Alam și-a descoperit metoda, întreaga omenire s-a putut încredința la telstercrom de fascinanta frumusețe a urbanisticii de tip „văzut-nevăzut". Ca la orice înfăptuire planetară, au existat atunci și accidente. Dintr-o cabină de reconversie un grup de locatari pieriseră ca în neant. Era neîndoielnic faptul că au fost treizeci și trei de victime,*

[1] Numele i-a fost dat de taică-său, profesor de planetologie, după două localități terestre, celebre în secolul al XX-lea.

cpsf.info

deoarece s-au găsit jetoanele lor în caseta de comandă. Ce s-a întîmplat însă nimeni nu știa în mod precis. Unii acuzau sistemul de conversie instalat în toate orașele înalte pentru transportul pe verticală. Cel ce voia să coboare sau să urce era preschimbat în undă și, într-o cabină de reconversie, unda recepționată devenea din nou un om în carne și oase. Procedeul se dovedise infailibil și singurul eficace aglomerărilor imense cu mii de etaje. Se presupunea că, în momentul conversiei, care, de regulă, avea loc pe întuneric, cabina fusese brusc iluminată (ca de altfel alte sute de încăperi ale orașului ales de Baikonur drept loc al experimentului său). Secundă tragică, suficientă pentru a impresiona greșit ochiul magic care dirija operația : natura undelor fiind perturbată, cele treizeci și trei de victime n-au mai putut fi transformate în ființele corespunzătoare. Cîțiva martori afirmau chiar că din cabină ar fi ieșit niște insecte, dar acest lucru n-a fost niciodată confirmat oficial.

Din pricina acestui straniu accident, Alam a fost reținut pentru informații cîteva săptămîni la Oficiul ordinii mondiale. Ideile lui însă cuceriseră deja întreaga planetă. Încă în răstimpul cercetărilor privitoare la accidente (despre natura lor voi vorbi mai departe), au fost construite 281 așezări de tip Alambai. De data aceasta n-a mai survenit nici un accident. Dintre acele orașe o serie este atribuită lui Baikonur, dar majoritatea celor care i-au studiat opera îi contestă paternitatea, reducînd-o la o influență de principii, ceea ce nu constituie ceva mai puțin uimitor.

Cert este că Alam a fost absolvit de orice vină, și la aceasta a contribuit, probabil, în mod hotărîtor, și celebritatea răsărită peste noapte. Nu poate fi incriminat acest mare arhitect pentru accidentele produse — afirma în esență verdictul dat publicității —, după cum n-a putut fi Einstein pentru victimele bombei atomice. În ce măsură conștiința lui Baikonur va fi umbrită de nefericitele evenimente constituie o dramă personală.

Dispariția lui Alam a coincis cu punerea lui în libertate. Fără îndoială că președintele O.O.M. și cîțiva subalterni ai săi cunoșteau locul unde se găsește actualmente Baikonur, dar ei nu voiau să-i divulge adresa și nimeni nu-i putea obliga s-o facă.

Or, iată că eu am fost delegat să-l descopăr pe Alam, ba chiar să port cu el o discuție din care umanitatea să afle geneza revoluționarei lui arhitecturi. Această misiune mi-a dat-o secretarul Serviciului de informație planetară. M-a chemat la el și mi-a spus :

— Alfa-Omega (numele meu este Alphons Omez ; de acolo porecla), ești cel mai indicat să destrami vălul de mister care acoperă cazul Alambai. Opinia planetelor este îndrituită să cunoască substratul acestei stupefiante faime

— Știu... paragraful cinci din codul democrației. Să încerc la O.O.M. ?

— Nu. M-am adresat numărului unu al forului cel mai înalt. Nu vor să ne spună unde se găsește acum Baikonur.

— Atunci nu prea văd ce șanse aș avea... mîriii plictisit. E drept că există și paragraful șase, care dă oricui dreptul să se intereseze pe cont propriu de orice secret planetar. În schimb, paragraful șapte împuternicește administrația să apere inviolabilitatea acestor secrete. Iar lupta nu-i de loc egală...

Secretarul mă privi cu ochii lui blînzi de reverend, cutreierați primejdios de niște lucriri malițioase, dar îmi spuse cu glasul său cel mai amabil :

— Nu ești un cetățean oarecare. Ai în spate întregul nostru serviciu. Ești reporterul numărul unu al Terrei. Cine a coborît pe văzduhul de gheață al lui Jupiter cu prima expediție, deși fusese interzis zborul celor din afara echipajului ? Cine a descoperit...

— Eram mai tînăr...

— Dar și treaba de acum e mai ușoară.

Izbucnii în rîs :

— Mai ușoară ? Să dau de un ins ascuns printre șaptezeci de miliarde de oameni risipiți pe cinci planete ! Cred că glumești.

— Mi-ai cerut deunăzi să-ți punem la dispoziție mijloacele ca să scotocești trei luni planeta Pluton pentru nu știu ce năzbîtie paleoastronautică...

— E ceva teribil de interesant !

— Poate, dar nu într-atît încît să justifice cheltuielile exorbitante...

— Am priceput, declarai rece. Vrei să încheiem un tîrg.

— Nici nu mi-a trecut prin cap că n-ai să pricepi, spuse jovial secretarul. Paragraful șase trebuie să învingă paragraful șapte.

★

Dacă rezistasem în pertractările cu secretarul o făcusem pentru că aveam alte proiecte. Altminteri nu denaturase adevărul numindu-mă reporterul numărul unu. Nu țin neapărat ca eticheta să fie lipită pe talentul meu literar, dar în privința eficacității n-aveam rival.

De altminteri, atunci cînd pomenisem de cele șaptezeci de miliarde de solarieni exagerasem. Afacerea Alambai era dificilă, dar nu insolubilă. Metoda pe care am folosit-o era prin excludere, iar șeful meu știa și el că așa voi face. În cei peste douăzeci de ani de practică ajunsesem să mă leg de o mulțime de oameni importanți, care n-aveau de ce să nu mă servească, mai ales că în fond era vorba de interesul umanității.

Așa am și procedat. Recurgînd la relațiile mele înalte, am obținut de la sectoarele de statistică de pe cinci planete situația privitoare la strămutații din perioada eliberării lui Alam. Numărul obținut era de ordinul a cîtorva miliarde.

M-am consultat cu un prieten, directorul mașinilor de calcul marțiene. El mi-a făgăduit să mă ajute dacă îi dau imaginea eroului meu. Aveam cîteva holograme reușite luate înainte de reținerea lui la O.O.M. Restul era treaba ordinatoarelor, care urmau să compare o mutră-etalon cu alte cîteva miliarde de fizionomii. Muncă de cîteva zile. Această operație a redus cercetările la mai multe sute de mii de indivizi foarte asemănători între ei. Firește, mă gîndisem și la faptul că nu era exclus ca Baikonur să-și fi schimbat chirurgical chipul. Aici mi-au fost de ajutor datele personale biosociologice pe care serviciul nostru de informație izbutise să pună mîna înainte de reținerea lui Alam. Dacă n-am fi fost prompți, mai tîrziu n-am mai fi aflat nimic. Toate documentele

cpsf.info

legate de biografia lui Alambai aveau să dispară, de parcă o taină cumplită trebuia să fie păstrată sub peceţi.

Prin alăturarea semnalmentelor cunoscute de noi cu acelea furnizate de mulţimea analizată, trierea a fost împinsă mai departe, astfel încît pînă la sfîrşit m-am văzut în faţa a cincizeci şi nouă de Alami posibili (sosiţi şi nesosiţi). Doar opt se găseau pe Pămînt şi numai unul corespundea tuturor parametrilor.

Am transmis filialelor de pe planete dispoziţii pentru comunicarea unor date suplimentare, iar eu am zburat spre Australia, unde se stabilise vînatul meu, singurul care satisfăcea toate condiţiile, inclusiv asemănarea chipului. Mă ispitise ideea destul de nebuloasă că un om atras de frumos, iar Alam avea un cap extrem de expresiv, trebuia să ţină la chipul său şi nu şi-l va schimba. Şi totuşi m-am înşelat. Alam nu se operase fiindcă pur şi simplu nu-i trecuse prin minte s-o facă; credea că schimbarea domiciliului şi paragraful şapte ajungeau să-i asigure incognitoul. „Sînt convins — mi-a zis el în ultima zi a întîlnirii noastre — că Michelangelo şi-ar fi modelat o altă figură dacă ar fi putut. Măcar ca să se distreze".

Dar să nu anticipez, deoarece merită să vă spun cum l-am „pescuit". Locuia într-unul dintre oraşele antice care, asemenea unui imens val, străbat continentul de la ţărmul Oceanului Indian pînă la Golful Carpentaria. Modestul său spaţiu locativ, alcătuit numai din cinci încăperi, se găsea tocmai în apropierea pomenitului golf.

Întrebînd infrobotul unde este Bill Mallock (noul nume al lui Alam!), am primit răspunsul vag că nu-i acasă. La amiază însă l-am văzut întorcîndu-se împovărat de nişte instrumente ciudate. Între timp, comandasem construirea unei case pasagere peste drum de locuinţa lui Mallock. Oricît de repede a mers treaba, tot a durat vreo trei ore. Supravegheam lucrările, deoarece voiam ca micul meu edificiu, fără să fie bătător la ochi, să-mi dea posibilitatea să pîndesc de la ferestre poarta blocului din care ieşise Mallock.

La un moment dat s-a petrecut ceva care m-a plictisit din cale afară: un sol de muşte mari, bîzîitoare îmi dădeau tîrcoale. După anatomia lor am înţeles că nu erau insecte cibernetice, folosite de altfel doar în explorări dificile. Zadarnic încercai să le gonesc; gîzele alea blestemate parcă înnebuniseră. Nu se apropiau de mine, dar zburau în jurul meu, zumzăind neîncetat. Îmi amintii contrariat o propoziţie învăţată încă de pe mesele hipnopedice: „Muştele sînt specii de insecte dispărute de două sute de ani". Sau nu sînt muşte, am conchis aşadar, sau, aici, în patria cangurilor şi a ornitorincului, s-au perpetuat şi muştele. Oricum, ce înseamnă civilizaţia, mi-am spus mohorît, ce folos că am cucerit planetele, că am reuşit să înălţăm oraşe invizibile, că sîntem în stare să transportăm la distanţă un om sub formă de undă dacă nu putem face nimic împotriva unui muscoi neurastenizant! Se întîmplă uneori ca un eveniment esenţial pentru

existența cuiva să fie proiectat pe un fundal banal, dar obsedant, iar cele două serii de fapte să rămînă pentru totdeauna legate în memorie. Mie bîzîitul unor muște, fie ele și cibernetice, îmi va aminti invariabil și neplăcut episodul căutării lui Alambai.

★

O dată casa pasageră ridicată, m-am instalat, m-am înviorat cu o baie de raze și am avut destul timp ca să iau legătura cu oamenii mei de pe planete. Instruisem un robot observator să-mi dea de veste atunci cînd Mallock va ieși din nou. Aceasta s-a întîmplat imediat după-amiază.

Am pornit în urmărirea lui. Era încărcat cu aceleași bizare ustensile. Fiindcă se îndrepta spre țărmul Mării Arafura, am presupus că voia să pescuiască. Spre surprinderea mea, se opri pe nisipul plajei, în fața unor stînci linse de valuri, și acolo își desfăcu lucrurile și le aranjă în felul în care îmi închipui că făceau pictorii de demult. Așezat destul de departe pe faleză, vedeam bine prin binoclu cum, stînd lîngă șevalet, omul meu își mînuia paleta și penelurile.

Prefăcîndu-mă că mă plimb pe țărm, m-am apropiat de Mallock. Am aruncat o privire pe pînza pe care așternea pete colorate și l-am întrebat cu o uimire cît se poate de sinceră :

— Scuză-mă că te tulbur... Dumneata pictezi ! ?

El tresări de parcă abia în clipa aceea și-ar fi dat seama de prezența mea, mă cercetă bănuitor, apoi rîse scurt, amuzat :

— Da, pictez !

În glasul său adînc se deslușea o anumită mîndrie, dar în ansamblu atitudinea îi era destul de rezervată.

— Ești arheolog ? l-am iscodit din nou. Etnograf ?

Fără să mă mai privească, rîse iar și-și reluă treaba. Talazurile se izbeau de stînci într-o cadență regulată, deși nu uniformă, iar straniile pete policrome ale tabloului, în ciuda faptului că nu întruchipau de loc peisajul dinaintea mea, îmi stîrneau în conștiință acel legănător, spumegător ritm de valuri.

— Nu, nu sînt nici arheolog, nici etnograf, îmi răspunse într-un tîrziu și-și întoarse fața spre mine. Avea ochii albaștri, mult mai albaștri decît marea pe care voia s-o zugrăvească. Mă joc de-a pictura.

— De sute de ani n-a mai pictat nimeni... îndrugai un fel de explicație a erorii mele.

— Nu chiar nimeni, mă contrazise el cu glas domol, dar ferm. Au pictat destui. În general însă pictura trece drept o artă sfîrșită. Ceea ce este altceva... pînă la proba contrarie. Și zîmbi. Îți place ? îmi solicită el părerea, arătîndu-mi tabloul.

— Habar n-am dacă asta se cheamă plăcere, bîiguii cam încurcat. În orice caz, îmi spune mai mult decît acele fastidioase cadre filmate care vor să transpună realitatea pe niște pereți.

— Chiar asta am și vrut, declară fericit, și în ochi îi citii o anumită simpatie pentru necunoscutul care-i confirma ideile. Am vrut să spun mai mult.

Deodată observai nesuferitele muște care mă sîcîiseră înainte. Acum îl atacau pe Mallock.

— Știam că musca-i o specie de mult defunctă, spusei. Aici însă văd că mai există. Și încă multe.

— Ciudat, îngăimă pictorul și mi se păru că pălise. Adineauri n-au fost... Cred că au venit cu dumneata...

Îi luai vorbele drept o glumă. Nu-mi convenea totuși că întîlnirea noastră se asocia cu un incident iritant. De aceea mă grăbii să-mi iau rămas bun :

— Îmi pare rău că te-am stînjenit în lucru, deși îmi pare bine că te-am cunoscut.

— Poate ne mai vedem, făcu el amabil, dar ochii lui mă sfredeleau straniu, aproape într-un fel dureros.

— Poate. Mîine vii tot aici ?

— Da, șopti el, apoi, fără să mă privească, întrebă : Dumneata cu ce te ocupi ?

— Sînt inginer, îmi amintii de profesiunea unui unchi de-al meu. Caut locul optim pentru amplasarea unei fabrici submarine de alge... și cîteva zile adulmec teatrul operațiilor.

Îndepărtîndu-mă, avui și eu impresia că muștele sau o parte dintre ele s-au luat după mine.

★

A doua zi m-a invitat la el, întrucît îmi exprimasem dorința să văd și alte tablouri pe care le pictase. Mi-am dat atunci seama că și cel mai stingher artist tot are nevoie de public (chiar dacă acest public este format dintr-un singur ins). Și, vă mărturisesc deschis, mă simțeam rușinat de faptul că, din pricini cu totul străine de artă, mă substituisem acelui privitor ideal.

Acasă la el, Mallock (încă nu eram absolut sigur că era unul și același om cu Baikonur, deși atitudinea lui bizară și umbrită de melancolie m-ar fi îndemnat să înclin spre această identitate) îmi arătă tabloul realizat lîngă stîncile lovite de valuri. Nu semăna cu priveliștea cunoscută, în ciuda unei anumite tălăzuiri abstracte de linii și culori. Impresia era mai degrabă cosmică decît oceanică ; cel mai mult m-a uimit însă acel legănător, spumegător ritm de valuri pe care îl auzeam distinct.

După cea dintîi surpriză am rîs, gîndindu-mă că jucăria lui era destul de banală.

— Ai pus un magnetofon să imprime zgomotele mării...

M-a privit într-un mod curios — și vesel, și trist, și mirat, și batjocoritor.

— Ar fi fost prea simplu. Orice copil e în stare de asta...

— Atunci ?!

În loc să-mi răspundă, îmi puse în mînă mica sferă prin care puteam, după voie, să reglez în încăpere intensitatea, direcția și nuanța luminii.

— Ce trebuie să fac ?

— Încearcă singur...

Mi-am dat seama că problema era mai complicată : pe măsură ce iluminam altfel tabloul se schimbau și foșnetele iscate parcă de-a dreptul din culori.

— Într-adevăr, e interesant, recunoscui.

— Ai înțeles ?

— Oarecum. Chiar eu declanşez această muzică policromă...

— Cum o declanşezi ?

— Cred că banda cu sunetele înregistrate e conectată la sistemul iluminării...

— Nu ! Ar fi o soluţie încă exterioară.

— Vrei să spui că însuşi tabloul cîntă ?! exclamai, şi în glasul meu răsuna supărător o strună ironică, dar ironia nu era decît efectul spontan al neîncrederii.

— Da, însuşi tabloul cîntă. Sînt primul om care a izbutit să compună muzică direct prin culori.

— Dar e senzaţional ! strigai cu toată sinceritatea. (Chiar dacă Mallock nu este Baikonur, mă gîndii, tot mi-a furnizat o ştire grozavă !) Nu pricep însă cum ai reuşit să...

— Principiul este relativ simplu, iar aplicarea lui, de asemenea, mai ales pentru un mezotronist, căci asta îmi e profesiunea de bază...

— Nu eşti artist ? replicai prompt, sperînd să deschid o breşă spre chestiunea care mă adusese acolo.

Mallock mă scrută cîteva clipe, vru parcă să spună ceva, se răzgîndi şi întrebă cu un dispreţ ambiguu :

— Cine mai face astăzi artă !

— Dumneata, de pildă...

— Eh ! Experimentez doar o idee ; încă nu este artă.

În tot acest timp, continuînd să manipulez mica sferă fotoreglantă, mă surprindea bogăţia de variaţiuni melodice pe care le imprimam temei fundamentale.

— Dă-mi voie să te contrazic, spusei. Jucîndu-mă cu acest glob, am impresia că eu însumi sînt un autentic artist, darmite dumneata — autorul...

Peste faţa lui Mallock alunecă un surîs vag :

— În orice caz, nu aşa concepeau arta cei vechi. Şi cu toate că ei vorbeau despre corespondenţe şi despre audiţii colorate, ceea ce faci acum e departe de felul în care se definea odinioară nu numai creaţia, ci şi folosirea artei. Ca să pricepi ce-ţi spun, e nevoie să-ţi dezvălui secretul meu...

În momentul acela m-am simţit proiectat în neant, într-un neant luminos şi transparent. Căderea a fost mai degrabă o plutire şi mă pomenii aşezat pe ceva concret, dar invizibil. Doar propriul trup mi-l mai vedeam suspendat straniu în spaţiul fluid şi nesfîrşit. Căzusem în cursă, deşi experienţa m-ar fi putut învăţa că marile personalităţi sînt nişte făpturi surprinzătoare. Dar Mallock mi se păruse un tip inofensiv, aşa că, în loc să-i fi cîştigat eu încrederea, mi-o cîştigase el pe-a mea, iar acum mă găseam în puterea lui. Este drept că existau cîţiva oameni care ştiau unde mă aflu, dar nu le cerusem încă ajutorul. Alarmaţi, mă vor căuta aici, dar atunci s-ar putea... Mă înfiorai ; un fel de furie să smulse însă din mijlocul gîndurilor negre.

— Alamogorde Baikonur, am strigat, de parcă eu îl prinsesem în capcană şi nu el pe mine... Aştept să-ţi dezvălui secretul.

— Ştiam că ai să vii, se auzi glasul lui Alam, vibrînd uşor ca într-o reverberaţie. Colţii paragrafului şase trebuiau să-şi sfîşie victima...

— De ce nu te-ai ascuns mai bine ? întrebai ca să nu tac.

cpsf.info

De fapt cred că oricît de bine s-ar fi ascuns tot aş fi dat peste el.

— Ştiam că ai să vii, dar trăgeam nădejdea că nu voi fi descoperit.

— Şi totodată ţi-ai luat unele măsuri...

— Am făcut tot ce s-a putut, rosti el cu modestie, şi dacă situaţia n-ar fi fost sinistră, aş fi izbucnit în rîs. Reconstituind defuncta artă, continuă Alam, m-am pus în pielea artiştilor din trecut. Toţi au fost nişte înfrînţi, dar au ţinut piept destinului pînă în ultima clipă...

— Deci eu joc rolul destinului, încercai să glumesc.

— Oricum, îl suplineşti. Cum te cheamă ?

— Alfa-Omega, îi spusei porecla mea, de fapt pseudonimul sub care eram îndeobşte cunoscut.

— Am auzit de tine, murmură el laconic şi adăugă cu o nuanţă de ironie : Observ că paragraful şase şi-a aruncat marele atu. Şi fiindcă „marele atu" tăcea gînditor, Alam întrebă : Cum te simţi ?

La drept vorbind, nu mă simţeam rău. M-aş fi putut socoti ca la mine acasă, deoarece continuam să locuiesc într-un oraş invizibil ; nu m-am mutat într-un Alambai-city din pricina soţiei mele, care, în materie de urbanistică, e destul de înţeleaptă sau de conservatoare ca să adopte moda la un an după ce s-a demodat. Aşadar, prin pereţii străvezii nu zăream decît văzduhul ; totuşi, spre deosebire de încăperea în care mă aflam acum, zidurile apartamentului meu se opacizează de cum le comand, iar mobilierul are un aspect obişnuit, adică este perceptibil cu văzul.

— Taci !? auzii glasul celuilalt. Aşa e că te-ai născut într-un oraş nevăzut ?

— Da, în Marele Schweitzer din inima Africii.

— Eu, în schimb, m-am născut aici, în acest arhaic vierme uriaş, care se tîrăşte de la o mare la alta. Ceea ce constituie, trebuie să recunoşti, o flagrantă diferenţă sociologică. Căci acesta e adevărul : eram copilul unor oameni săraci. De pomană vei susţine că vorba „sărac" n-are nici un sens şi, înşirind o grămadă de pilde istorice, vei încerca să-mi dovedeşti că, în comparaţie cu nu ştiu ce nobil de acum cîteva secole, o duceam mai bine. Astea sînt fleacuri. Eu folosesc cuvîntul „sărac" într-un sens contemporan. Recunosc că omenirea în care trăim are cele mai sănătoase criterii de distribuire a bogăţiilor ei. Fiecare îşi consacră societăţii talentul şi munca, iar în schimb primeşte tot ce-i necesar personalităţii lui ca să se dezvolte din plin. N-am nici o obiecţie cu privire la acest procedeu. Este cît se poate de natural şi de cinstit. Dacă un bărbat şi o femeie sînt oameni mediocri, rămîn toată viaţa nişte muritori modeşti pentru că nici n-au nevoie de mai mult, iar dacă fiul lor este genial intră în rîndul pămîntenilor iluştri. E un dat împotriva căruia n-ai de ce să te revolţi. Părinţii mei făceau parte din rîndul celor obscuri.

Glasul pe care-l auzeam vorbea liniştit, rezonabil, dar, în ciuda cuvintelor rostite, părea trist şi chiar cutreierat de o tainică îndîrjire îndreptată mai mult împotriva lumii decît împotriva mea. Avusesem prezenţa de spirit să dau drumul micromagnetofonului montat într-un dinte, iar acum ascultam cu gura căscată ca să se înregistreze mai bine.

— *Ai să pretinzi, își continuă el univoca dispută, că nimeni nu mai suferă de foame, de frig, de intemperii, că aceste gigantice omizi urbane sînt confortabile și că orice umil muritor al planetei are la dispoziție, în schimbul modestei lui munci, numeroase aparate care l-ar umple de invidie pe un împărat din trecut. E un nonsens ! Crezi că pe sclavul salariat din capitalism îl mîngîia faptul că, spre deosebire de el, Alexandru cel Mare n-avea televizor, Carol Quintul nu folosea săpunul, iar Napoleon era lipsit de automobil ?*

Inflexiunile glasului deveniseră sarcastice, apoi, parcă sub laminorul unor amintiri, luară o turnură mai puțin vehementă :

— *În copilărie mă fascina tot ceea ce era legat de viața pe care o duceau oamenii importanți ai planetelor. Auzeam că ei locuiesc în mirifice palate, care ajung la altitudini de mii de metri, că datorită unor tehnici revoluționare aceste metropole stratosferice erau invizibilizate. Tu, care te-ai născut într-un asemenea loc, nu-ți poți închipui ce gînduri pot trece prin capul unui copil dintr-un sordid oraș-vierme. Ce lucru extraordinar ! Să nu vezi în jurul tău decît cerul și doar uneori, sub covorul norilor, Pămîntul înnobilat de distanță... Aș fi vrut să admir un oraș diafan, și cînd mi s-a spus că pretind ceva absurd — cum să poți într-adevăr vedea nevăzutul ? —, obiectul rîvnit mi s-a părut de o și mai tulburătoare magie, dorința — și mai arzătoare. Și cîte întrebări fără răspuns nu mă năpădeau ori cu un răspuns atît de greu de înțeles încît făceau problema și mai misterioasă ! Auzisem că, pentru a coborî pe pămînt de la etajul două mii, ciudații locuitori ai orașelor invizibile intrau în cabine de conversie, erau transformați în propria lor undă și, după o fracțiune de secundă, ajunși la sol, se preschimbau din nou în oameni aievea. Glasul hohoti sardonic : Cîte minuni pentru un suflet incult și nătîng de copil ! Apoi mă întrebă pe un ton în același timp zeflemisitor și plin de compasiune : Cum te simți în leagănul tău nevăzut ? Există ceva mai sublim !?*

Picasem în capcana întinsă de un nebun. Nu era momentul să pun în funcțiune postul-brățară de la mînă și să-i chem pe oamenii mei ?

— *Nu te speria, căută să mă calmeze glasul, de parcă mi-ar fi ghicit gîndurile. Nu intenționez să te suprim și nici măcar nu vreau să-ți fac vreun rău. Sau, ca să vorbim exact, am vrut să suprim orice influență exterioară care te-ar împiedica să înțelegi faptele relatate. Doar de asta ai venit. Trebuie să înțelegi cît mai mult. Dacă adevărul îți va face rău, te privește. Mie mi-a făcut...*

Deodată auzii iarăși bîzîitul acela agasant.

— *Unde naiba zboară ? Nu văd nici o muscă.*

— *Zboară în camera unde mă aflu eu, îmi răspunse cu o umbră de spaimă glasul sau poate numai cu exasperare. Pe urmă parcă se stăpîni și, revenind la monologul întrerupt, îmi spuse : Nu te teme.*

Situația mi se părea grotescă, absurdă. Aripa bizarului mă înfioră.

— *Nu mă tem, șoptii și eram convins că în acea clipă nu de Baikonur mă temeam. N-ar fi mai bine totuși să mă scoți din vizuina asta ?*

cpsf.info

— Deocamdată trebuie să rămîi acolo...

— Atunci continuă-ți povestirea.

— Am studiat mezotronica, prin care însuși nucleul atomic devine un sistem deschis comunicării. Era un domeniu fecund, grație căruia o minte tînără își putea dovedi agerimea. Și mi-am dovedit-o. Primele grefe mezonice poartă și numele meu...

— Știu. De aceea am și fost uimit cînd te-am descoperit pictînd.

— Ai fost mirat fiindcă arta a trecut printr-o perioadă de anabioză. De cîteva sute de ani știința înaintează cu o asemenea viteză în necunoscut încît a uitat că, practic, necunoscutul este infinit și că deci umanitatea îl poate sonda mereu și cu rachetele artei. Nu este exclus ca un înțelept aflat la hotarele cunoașterii noastre să considere arta drept o deșertăciune ; nu văd însă de ce n-ar socoti ca atare și știința. Cert e că nu sînt un asemenea înțelept.

— Mi se pare totuși ciudat ca mintea unui om în măsură să exploreze cu rigoare enigmele Cosmosului să se descalifice folosind o metodă care orbecăiește.

— Vorbim despre lucruri prea puțin cunoscute. Întreabă-te cum a fost posibil ca Newton și Einstein, acești titani ai fizicii, să fi avut și ei superstiții, cum a fost cu putință ca vizionarul matematician Ion Barbu să fi fost unul dintre cei mai mari poeți ai lumii — desigur că nici n-ai auzit de el.

Aidoma respirației timpului pe care deodată n-o mai percepi, deși se materializează în sacadatul tic-tac al unui ceas, zumzetul muștelor îmi pierise din atenție, cu toate că nu-și contenise nici o clipă sforul. Apoi, în tăcerea lăsată, îl sesizai din nou. Și brusc mi-am amintit de ceva care mă împinse spre o presupunere înspăimîntătoare.

— Și acum să-ți dezvălui taina tablourilor, reluă glasul. Mai întîi însă trebuie să-ți spun că realizările mele mezotronice mi-au îngăduit, în sfîrșit, să mă mut într-un oraș invizibil. Acolo am găsit și ceea ce se numește iubirea. Era o femeie desăvîrșită, dacă harul frumuseții îl poate înlocui pe acela al inteligenței, dacă farmecul e în stare să joace rolul culturii, iar grația — pe al bunătății. Poate crezusem că adevăratele-i virtuți sînt nevăzute, ca și structurile metropolei în care locuiam. Mă prinsesem în lațul propriilor mele nostalgii de adolescent. Din dragoste pentru Ginestra mi-am dezvăluit autentica vocație ; chiar și pentru aceasta iubirea ei a fost providențială...

— Atunci ai început să pictezi ?

— Nu așa însă cum bănuiești. A face un tablou mi s-ar fi părut ceva absurd, deoarece în acea vreme și eu eram amăgit de presupusul apus al artei. Impulsul mi l-a dat un joc : am pictat corpul Ginestrei, vrînd să-i scot în relief unica-i splendoare. Crema cu care i-am uns pielea era constituită din particule fotosonore, astfel încît razele care cădeau pe plaja unde ne scăldam iscau din epiderma femeii mele halouri de muzici. Șocul produs asupra celor de față a fost teribil. Poate că în acele clipe arta înviase din nou în spume și cîntec.

Glasul lui Baikonur era aproape fericit și cred că numai eu mai sesizam bîzîitul amenințător al muscoilor.

— Nu văd totuși cum ai ajuns de aici la arhitectură...

— De acolo unde ești nu vezi nimic, spuse mihnit glasul. Nici eu nu vedeam nimic în orașul invizibil, dar mi-am dat seama numaidecît...

Apoi tăcu de parcă ar fi uitat de mine.

— Și ce s-a mai întîmplat? întrebai nu atît ca să-l fac să-și reia povestirea cît din cauza zumzăitului care-mi călca pe nervi.

— De ce te grăbești? spuse Alambai ca smuls din visare și din glas îi ghiceam nu numai regretul, ci parcă și faptul că observase și el neliniștitorul zbîrnîit.

Și din nou se așternu vibrătoare tăcerea.

— Totul a pornit în viața mea de la un accident, reluă el, de la necunoscutul pe care l-am descifrat prea tîrziu. În momentul cînd pielea i-a prins să cînte, spre uimirea plăjii, e posibil ca Ginestra să mă fi iubit mai mult. Pe urmă însă.. Stupida întîmplare a avut loc la recepția dată de președintele planetei Venus la încheierea congresului mondial consacrat mezotronicii. Nu mi se ceruse, firește, să acopăr obrazul Ginestrei cu fardul acela melodios, dar știam că așteptau cu toții s-o admire, știam că apariția ei va însemna una dintre senzațiile nobilei reuniuni. Nu pot aduce nimănui vreo învinuire în legătură cu eșecul meu lamentabil. Un imprevizibil concurs de împrejurări a făcut ca trecerea Ginestrei prin vasta sală a oglinzilor să coincidă cu inaugurarea fermecătorului sistem de iluminare pus la punct de Billevasé. O defazare de algoritmi — iată tot ce a fost. A urmat un infern grotesc. În loc de adieri, foșniri și murmure, de pe obrajii perplecși ai femeii iubite, izbucni guițatul strident al unor purcei înjunghiați. Cel puțin asemenea sunete conservaseră benzile de magnetofon de la ultimii reprezentanți ai speciei porcine.

Pentru orice specialist evenimentul era cu totul remarcabil; cei de față însă, stupefiați, l-au primit ca pe o monstruozitate. Apoi purceii s-au prefăcut brusc în porci și scroafe, care ne-au îngropat, pe Ginestra și pe mine, în imensul lor hohot lătrător, grohăitor. N-o pot condamna că m-a părăsit. De fapt fusesem unealta hazardului care-i lăsase frumusețea în toată goala-i puritate. Iov sau Plotin, zdrențăroși și acoperiți de bube purulente, n-ar putea fi socotiți urîți, deoarece esența lor e în altă parte. Ginestra însă...

Și glasul se frînse ca-ntr-un oftat. Muștele zumbăiau nervos ori, poate, propria-mi enervare le acorda neliniștea.

— Îmi pare rău, Alam, șoptii fără rost.

— Tot ce există e înscris în cartea destinului, fiindcă există. Poate viitorul să pară mai vesel, adăugă, dar nu părea prea convins. După plecarea ei, am trăit o vreme singur în orașul nevăzut. Curînd am înțeles deșertăciunea existenței mele de pînă atunci. Lucrul acela suprem de a sugera o solitudine aproape siderală în mijlocul unui gigantic haos de termite mi se vădi în toată puerilitatea lui. M-am simțit dezgustat de această păcăleală, pe care o luasem drept cea mai înaltă răsplată. Și deodată mi s-a făcut dor de străvechiul și materialul meu oraș-vierme, de femeile lui, care știu să împartă cu bărbații atît luminile, cît și clipele întunecate ale vieții... Ideea, nefericita idee mi-a venit pe cînd priveam visător prin pereții străvezii ai locuinței mele și, ca într-o

cpsf.info

supraimpresiune, amintirea umplea cu lucruri vidul care mă împresura. În acea vreme începusem să fac primele tablouri muzicale, ceea ce cred că a înriurit ideea. Ce-ar fi, mi-am spus, dacă toate aceste nevăzute locuințe ar deveni pe rînd perceptibile.. Sau poate nu toate, ci numai atîtea cîte ar scoate din anonimat spațiul înconjurător, fără să răpească ansamblului aspectul aerian... Deoarece te interesează adevărul, consemnează că ideea mea n-avea nici o finalitate urbanistică. Pur și simplu mă preocupa efectul plastic pe care l-aș fi obținut... Exista totuși o dificultate... Nu vizibilizarea, care însemna pentru mine o chestiune tehnică elementară, de îndată ce aș fi pătruns în uzina centrală..., ci distribuirea golurilor. Să nu te mire... Gîndește-te că orașul nevăzut, înalt de cîțiva kilometri, se întinde pe o suprafață imensă. Îți dai seama că în asemenea condiții nu e chiar atît de lesne de calculat modul în care spațiul plin trebuia să alterneze cu spațiul „gol" pentru a da unui privitor iluzia unei rețele. Era o problemă matematică, asupra căreia m-am zvîrlit cu pasiune.

Mi-am pus în aplicare catastrofalul plan chiar în ziua în care am ajuns la acele ecuații topologice apte, în nălucirea mea, să învioreze neantul. Cred că am fost nebun. Nu m-am gîndit la nimic altceva decît la efectele plastice și la sistemul matematic corespunzător... O idee smulsă din realitate și dusă pînă la capăt deasupra realității... chiar asta e arta..., poate de aceea fragilă ca un abur, impasibilă ca piatra, perenă dar și hărăzită pieirii...

Baikonur tăcu, iar dipterele bîzîiră într-un cor sumbru.

— Scoate-mă de aici! strigai. Vreau să vin lîngă tine.

— N-are nici un rost... Ai dorit adevărul — ți l-am oferit. Multe nu mai am de spus. Cînd voi termina, te vei afla afară. Și acum ascultă. N-am nici un merit în crearea orașelor tip „văzut-nevăzut". Eu urmărisem cu totul altceva.. o iluzie, din păcate, eșuată dezastruos... Ceea ce s-a făcut în numele meu constituie doar rezultatul unei neînțelegeri și consecința unei tehnici atît de avansate încît chiar și un nerod crimpei de gînd se poate transforma vertiginos în ceva real. Nu susțin că așa-zisele orașe Alambai sînt mai rele decît altfel de așezări, dar ele nu reprezintă opera mea. Opera mea...

La fel de surprinzător cum căzusem adineauri în spațiu, o încăpere se iscă dincolo de unul dintre nevăzuții mei pereți; zării un individ destul de vîrstnic, care se concentra cu toată seriozitatea să stea cu capu-n jos și cu picioarele întinse spre tavan.

— E un amator de yoga, îmi desluși Alam. Am așteptat să-și înceapă exercițiile. Habar n-are că e privit. Fii atent! Acum voi face ca, pentru cîteva clipe, să te vadă și el...

Omul continua să fie absorbit de excentrica-i îndeletnicire. Ochii săi erau de un verde spălăcit, ușor injectați, din pricina poziției lui pesemne, dar perfect calmi și parcă întorși spre sine, deși îndreptați către camera mea. Cînd mă observă, bărbatul clipi neîncrezător, apoi, dîndu-și seama că nu e prada unei halucinații, își pierdu frumosul echilibru inversat și veni grămadă la pămînt.

— Îi suspend iar viziunea spre tine, mă anunță Alam.

Înainte de a mă pomeni din nou înfipt în spațiul vid, apucai să-l mai zăresc pe bietul om frecîndu-se uluit la ochi, zgîindu-se

la peretele fantomă și reluindu-și în grabă poziția răsturnată, doar-doar s-o mai ivi minunea.

Rîsul îmi muri pe buze, căci zbîrnîitul muștelor se dezlănțui dușmănos.

— Ai asistat la un singur caz, reluă obosit Alam. Atunci însă cînd mi-am pus în aplicare planul sute de mii de încăperi au devenit vizibile una pentru alta.

— Așa s-au produs accidentele...

— Parcă un vînt de nebunie se abătuse asupra orașului, dar totul ar fi fost destul de instructiv și de nostim dacă, din nefericire, grotescul nu s-ar fi convertit în macabru. Treizeci și trei de locatari aflați într-una dintre cabinele de conversie au dispărut. Printre ei se găsea și ilustrul astrobacteriolog Puzzle...

Din pricina zumzăitoarei lui armonice, acest cuvînt misterios mi se păru lugubru [1].

— Știu, murmurai, înfiorîndu-mă. Unii martori susțin că, în momentul reconversiei, din cabină ar fi țîșnit niște insecte. Dar niciodată nu s-a confirmat oficial... E aproape de neconceput...

Tăcui, iar vibrarea care parvenea pînă la mine dovedea că lucrul era totuși posibil. Acum înclinam să cred că muștele mă urmăriseră și înainte de a fi ajuns în Australia. De ce nu mi-au atras însă atenția? Poate din pricină că mă supravegheaseră mai discret decît au făcut-o în orașul-vierme, iar eu, preocupat de Baikonur, uitasem acel amănunt legat de accidente, amănunt esențial, dar prea nebunesc pentru a-l fi luat atunci în seamă.

— Da, e de neconceput! gemu glasul. Dar altă explicație nu poate exista. Și apoi muștele astea...

Și numai bîzîiala lor de coșmar se mai auzi. Fără să vreau, mi-l închipuiam pe Baikonur privind înspăimîntat zborul bezmetic și furios al insectelor.

— Crezi că au venit anume...!? exclamai, dar nu-mi terminai întrebarea, socotind-o cumplită.

— S-au luat după tine.

Nici un accent de dojană nu distingeam în vocea lui Alam; doar resemnarea... Am simțit că explodez. Trebuia să acționez într-un fel, să ies din situația demențială în care picasem.

— Scoate-mă de aici! strigai. Adu-mă lîngă tine! Să dăm naibii afurisitele astea de muște!

Glasul rîse încetișor și trist:

— Liniștește-te! Nu e nimic de făcut.

Observîndu-i încăpățînarea, n-am mai fost în stare să mă stăpînesc: am pus nervos în funcțiune postul-brățară. Filiala australiană a serviciului nostru era alarmată. Într-un sfert de oră aveau să fie aici. Hotărîrea aceasta ar fi trebuit s-o iau mai de mult.

— Lasă-mă barem să văd ce se petrece acolo!

Știam că-l rog zadarnic, dar trebuia să-l țin de vorbă pînă la venirea celor trimiși de filială.

— Paragraful șase are orice drept, rosti amar Alam.

---

[1] Puzzle înseamnă în limba engleză „enigmă", dar *puzz* se aude apropiat de *buzz* — „zumzet, bîzîit" (*n. r.*).

cpsf.info

— Dă-l încolo ! izbucnii. Uită-l ! Eu am uitat tot ce mi-ai zis. Acum pricep de ce n-au vrut să-ți dea în vileag locul în care te-ai ascuns.

Eram sincer. Îmi părea rău de Baikonur și mă simțeam vinovat de ce i se întîmpla.

— E prea tîrziu, îngîimă el. Nu te necăji degeaba.

— De ce nu ți-ai operat chipul ? Dacă nu te-aș fi descoperit...

Atunci mi-a spus Alam că se socotise apărat de paragraful șapte, că altminteri n-ar fi șovăit să-și modeleze o altă figură.

— Nu-ți face sînge rău, încheie el. Îmi dau seama că, oricum, tot mă găseai. Și era cu neputință să-ți imaginezi ce consecințe vor decurge din întîlnirea noastră. Eu însumi nu m-aș fi putut gîndi...

— De unde știi însă că ele îți vor răul ?

— Nu știu nimic. De fapt, muștele astea nu-nseamnă decît întruchiparea nebuniei mele. E suficient să le ascult cum zumzăie și le-am și înțeles verdictul.

— Gonește-le ! zbierai.

— Nu voi reuși, sînt sigur. Și nici nu e nevoie.

Din nou mă cutremură gîndul că stau de vorbă cu un alienat mintal.

— Alam, încercai să-l conving, doresc să te ajut. Orice opinie ai avea însă, dă-mi drumul... Nu mai pot suporta...

— Te-nțeleg, Alfa-Omega, îmi răspunse înfundat glasul. În definitiv... ți-am mărturisit totul... Ce-aș mai putea adăuga ? Totuși e bine că există paragraful șase... Să afle toți povestea mea... Și fără el... adică și fără muște... n-aș fi avut pace... Și acum... adio !

S-a întîmplat așa cum fusesem prevenit. M-am pomenit în stradă. Cei de la filială au sosit la numai cîteva minute mai tîrziu.

Am pătruns în locuința lui Alam. Un avertizor al cuiva din grupul nostru ne semnală primejdia. Dincolo de ușa în fața căreia ne găseam plutea un gaz ucigător.

★

Aceasta a fost povestea ciudată și sumbră a marelui arhitect Alamogordo Baikonur. Spun „arhitect", deși el nu se considera ca atare și deși în realitate nici n-a fost. Dar ce însemnătate mai are ce era el în realitate, de vreme ce întreaga arhitectură modernă pornește din singulara lui idee. Și poate că aceasta și este concluzia reportajului meu.

În încăperea în care se închisese cu roiul de muște, Alam a fost găsit mort. Pe jos, risipite în jurul său, cadavrele insectelor. Pe masă, o scrisoare, din care extrag următoarele rînduri :

„Orice idee nesăbuită constituie sursa unei dezastruoase reacții în lanț și o cursă — în ambele înțelesuri ale acestui cuvînt : o goană spre pierzare. Progresul actual e atît de formidabil încît orice idee poate deveni aievea aproape în clipa în care a fost emisă. Omenirea nu mai are dreptul să aibă idei greșite. Asta e totul".

În pragul MILENIULUI III

VIITORUL ORAŞELOR

Oraşele există de peste 5000 de ani şi ele şi-au dovedit viabilitatea; însoţitoare permanente ale evoluţiei civilizaţiei umane, aşezările urbane se perfecţionează continuu, ca un imens organism viu în care se desfăşoară viaţa, odihna, munca a sute de milioane de oameni.

În orice istorie a urbanismului există un capitol special consacrat utopiştilor. În 1516, filozoful englez Thomas Morus şi-a uimit contemporanii cu viziunea Utopiei lui: case înalte, curate şi luminoase, oameni lipsiţi de vicii şi trăind în înţelegere şi respect. Exemplul lui Morus a făcut prozeliţi; printre ginditorii socialişti-utopici, Saint-Simon, Fourier, Owen, s-au găsit nu numai teoreticieni, ci şi experimentatori ai unor structuri urbane ideale. Au fost înfiinţate în Anglia, Franţa şi America oraşe-colonii, organizate de adepţii utopiştilor, în care s-a încercat aplicarea în viaţă a preceptelor acestora. Experienţele au fost interesante, dar, fireşte, n-au rezistat încercărilor timpului. Oraşul nu poate fi un simplu experiment pentru că este viu, în veşnică perfecţionare şi schimbare.

Într-o carte editată recent despre urbanismul fantastic, scriitorul francez Michel Ragon arată, pe bună dreptate, că ştiinţa şi tehnica, aplicaţiile lor în construcţii şi arhitectură croiesc sub ochii noştri drum celor mai îndrăzneţe idei şi realizări pe care în urmă nu cu milenii sau secole, ci doar cu 15—20 de ani, mintea omenească le-ar fi considerat doar utopice.

Cupola catedralei Sf. Sofia din Constantinopole a fost de mai multe ori distrusă în decursul seculare i sale existenţe, iar acum rezistă numai datorită unor contraforţi care contravin regulilor estetice. Cînd a construit cupola Basilicei Sf. Petru din Roma, cu un diametru „record" de 42 m, Michelangelo a fost nevoit s-o strîngă într-o chingă metalică pentru a evita lunecarea bolţilor alcătuite din cărămizi scoase în consolă. Astăzi se execută şi se proiectează lucrări cu deschideri de sute de metri, se acoperă terenuri de sport şi stadioane, şi goana către tot mai înalt şi tot mai încăpător se desfăşoară din plin.

În ciuda unor trăsături comune (îndrăzneală, utilizarea deplină a tehnicii contemporane, imaginaţie, spirit creator), viziunile oraşului de mîine au şi o serie de particularităţi legate de personalitatea celor care elaborează studiile şi proiectele.

cpsf.info

Orașul piramidă

Părăsirea solului, devenit supraaglomerat, constituie o idee des întîlnită. Se preconizează lăsarea la teren a industriilor și a agriculturii, deci a activităților productive, și mutarea zonelor de locuit la înălțime. Le Corbusier, marele vizionar francez al urbanismului, sugera păstrarea actualelor centre populate ca rezervații-muzeu, pe care generațiile viitoare să le viziteze spre a înțelege mai bine modul de viață, preocupările și năzuințele strămoșilor.

Jean-Claude Mazet, discipol al lui Corbusier, prevede că metropolele mileniului III vor avea forma unor piramide sau conuri gigantice. Pe verticală, trei mari zone principale, despărțite prin largi artere de circulație pietonieră, au locuințele așezate suprapus și retrase de la un nivel la celălalt, astfel încît să asigure o însorire perfectă. În oraș nu există decît circulația pietonilor pe orizontală, pe verticală deplasarea făcîndu-se cu banda transportoare, un fel de escalatoare perfecționate. Localitatea este legată de teritoriul înconjurător prin circulația aeriană, terestră (rutieră și feroviară) și dispune de largi spații verzi, plantații, locuri de distracție și odihnă etc. Totul, în afară de zona industrială, se află pe piramidă, astfel încît locuitorii nu trebuie să parcurgă distanțe mari. În interior, în corpul piramidei, se află magazine, depozite, administrațiile și instalațiile energetice care asigură viața normală a orașului.

Orașul chimic

Bazat pe revoluția științifică și tehnică petrecută în domeniul chimiei macromoleculare, arhitectul american William Katavilos prezintă imaginea unui oraș în care totalitatea construcțiilor vor proveni din dirijarea conștientă a unor procese chimice de sinteză, de pe urma cărora adevărate masive plastice vor putea fi „sculptate" pentru a deveni sistemul osos al orașului. Spațiile libere, complet izolate termic și acustic datorită calităților noilor materiale, vor fi utilizate pentru locuit, comerț, industrie, depozitare etc. Un enorm avantaj îl constituie posibilitatea de fundare pe absolut orice teren, datorită greutății scăzute a materialelor folosite, desființarea oricăror restricții legate de seismicitate sau de instabilitatea terenurilor și executarea orașelor și a clădirilor fără nici un fel de plan sau proiect prealabil. Munca oamenilor, după fasonarea masei plastice (care constituie corpul clădirilor, cu spațiile libere lăsate în interstițiile acestui material sintetic), s-ar limita doar la modelarea și aranjarea interioarelor și a circulației.

Orașul zigurat

Vechile temple babiloniene l-au inspirat pe arhitectul englez Frank Lloyd Wright, unul dintre cei mai fecunzi vizionari contemporani, să imagineze un oraș menit să înlocuiască actualul centru al orașului american Pittsburgh.

Pe platforma superioară, la etajul de ordinul a două sute s-ar afla grădini suspendate, restaurante, locuri de plimbare, precum și prizele de aer curat pentru climatizarea întregului complex. În interiorul turnului în trepte (zigurat) ar urma să fie amplasate stadioane, muzee, un planetariu, săli de teatru, operă și cinematograf. Locuințele se află la exterior, pe toate cele patru fețe ale piramidei astfel încît să dispună de cît mai multă lumină.

Mesa City — orașul ideal

Paolo Soleri, un arhitect italian, a conceput un sediu pentru Universitatea din Arizona (S.U.A.), în care și-a sintetizat ideile privind viitorul. Proiectul este aplicabil, cu mici adaptări, oricărei zone a globului și prevede planul unui oraș cu 2 000 000 de locuitori situat pe un platou, în jurul centrului fiind amplasate, la distanțe variabile între 10—15 km, mici localități cu caracter rural, complexele industriale și instalațiile energetice aferente, căi de circulație rutieră și fluviale.

Întregul complex ocupă o suprafață de 350 km² și are prevăzute trei turnuri a cîte 1 000 m fiecare (circa 300 de etaje) pentru asigurarea locuinței persoanelor aflate în trecere. Centrul propriu-zis va dispune de o serie de legături directe între diferitele clădiri înalte, considerate ca niște piloni de legătură între autostrăzi pentru circulația de mare viteză a automobilelor.

Orașe pneumatice

Promotorul arhitecturii pneumatice, Victor Lundy, se bazează pe o idee a unui inginer englez, Frederick Williams Lanchester, care, se pare, a prezentat primul, în 1917, o propunere de realizare a unor hangare pentru avioane cu pereți alcătuiți din două straturi de mătase subțire, izolați cu un strat de aer.

Industria maselor plastice dezvoltă în prezent, și va perfecționa fără îndoială în viitor, producția materialelor ușoare și etanșe, care, transportate în volume foarte mici, pot fi „umflate" cu aer comprimat sau lichide ușoare, pentru a căpăta formele pentru care au fost croite. Este, în fond, extinderea jucăriilor și a obiectelor de plajă, la scară industrială, pentru mari complexe. Comisia de energie atomică a S.U.A. dispune de o asemenea „clădire" (pentru expoziții mobile), care încape într-un singur autocamion, fiind pliabilă. Un alt camion cu pompele de comprimat aer „o reface" în circa 20 ore de lucru.

Volumul delimitat, perfect izolat termic și fonic, conține: o sală de teatru, o sală pentru reactorul experimental, o sală de conferințe. Un sistem special de ancorare în sol este folosit pentru ca pavilionul „să nu fie luat de vînt".

cpsf.info

Victor Lundy, mergînd pe ideea perfecționării materialelor pneumatice, a proiectat un oraș alcătuit complet din asemenea structuri și ale cărui avantaje sînt foarte mari ca preț de cost și întreținere. Singura dificultate : instalații energetice puternice pentru menținerea presiunii necesare în „pereții" tuturor clădirilor.

Domul geodezic

Pavilionul S.U.A. la expoziția mondială din Montréal (1967) este acoperit în întregime cu o cupolă de masă plastică transparentă care izolează de intemperii și variațiile de temperatură întreaga zonă, inclusiv plantațiile și aleile de circulație.

Buckminster Fuller, arhitect utopist american, realizatorul acestui acoperiș, este autorul unei structuri de rezistență, domul geodezic, care permite acoperirea unor deschideri foarte mari. Printre proiectele sale se numără : acoperirea Manhattan-ului cu o cupolă și realizarea climatizării acestei părți a orașului New York, precum și posibilitatea, nu prea depărtată, de a asigura... climatizarea întregii planete și dirijarea artificială a climei prin executarea unei structuri sferice care să facă înconjurul Pămîntului și care să-i servească drept adăpost total, avînd același centru de gravitație cu al globului terestru.

Dacă planeta noastră are mai puțin nevoie să trăiască sub „clopot", unii arhitecți prevăd ideii lui Fuller aplicații interesante pe corpurile cerești lipsite de atmosferă, și în primul rînd pe Lună.

Un oraș complet climatizat

În U.R.S.S., dincolo de cercul polar, la 70° latitudine nordică, a început construcția unui oraș complet termoficat și care, prin construcții speciale de protecție, va fi izolat de atmosfera înghețată în cea mai mare parte a anului. Este prima experiență, în curs de realizare, de climatizare totală, inclusiv a străzilor și a spațiilor verzi dintr-o localitate cu 20 000 de locuitori.

★

Istoria urbanismului, modul ascendent de evoluție a tehnicii construcțiilor nu ne îngăduie să fim sceptici și neîncrezători. Orașul viitorului se naște și se experimentează sub ochii noștri și, pe măsură ce civilizația umană va dispune de surse ieftine și incomparabil mai puternice de energie, toate planurile proiectate de vizionari și chiar și alte idei și mai îndrăznețe au șanse de a deveni realitate.

De la utopie la realitate drumul s-a scurtat mult.

VIRGIL IOANID

VLADIMIR COLIN

DIALOGURI LITERAR-GALACTICE

(X)

MARELE PARADOX

Obsedat din cele mai vechi timpuri de ceea ce nu putea vedea, de fantasmele cărora spaimele şi speranţele lui le atribuiseră o realitate cu mult mai semnificativă decît cea a mediului înconjurător, omul s-a străduit vreme de milenii să acorde o înfăţişare elocventă noianului de zei, spirite şi spectre născute din inepuizabilele lui rezerve de fantezie. Să mărturisim că rezultatul a întrecut toate aşteptările ! Printr-un paradox dialectic de colosale proporţii, istoria artei universale — istoria celor mai subtile creaţii ale omului, această fiinţă prin definiţie raţională — e în bună măsură istoria viziunilor omenirii, istoria reprezentărilor ei fantastice, căci de la frescele din paleolitic şi nenumăraţii idoli neolitici, de la statuile puzderiei de regi, faraoni sau împăraţi care fac astăzi mîndria marilor muzee ale lumii (nefiind, la origini, decît imaginile venerate ale unor zei în viaţă) şi pînă la arta indiană, greco-romană, precolumbiană sau cea inspirată din povestirile biblice, o covîrşitoare majoritate a capodoperelor lăsate de homo sapiens înfăţişează ficţiunile, miturile sau legendele în care şi-a transpus aspiraţiile. Pînă şi o bună parte dintre aşa-numitele „scene ale vieţii cotidiene" nu ni s-au păstrat în mormintele sumeriene, egiptene, etrusce sau greco-romane decît datorită deznădăjduitei sale speranţe într-o imaginară „viaţă de dincolo de moarte"... Generaţii după generaţii s-au risipit în pulberi, dar visele le-au rămas vii. Şi marile religii s-au stins rînd pe rînd, odată cu adepţii lor, lăsîndu-şi una alteia moştenire prototipuri de felul fecioarei cu pruncul la sîn, al zeului ucis şi înviat sau al spiritelor întraripate, îngeri şi demoni.

Doar înfăţişarea şi veşmintele protagoniştilor divini s-au schimbat de la o epocă la alta pentru a li se infuza un spor de verosimilitate, pentru a se obţine integrarea lor în viaţa respectivelor comunităţi, fie şi cu preţul unor evidente anacronisme (pentru a da un singur exemplu, personajele biblice poartă, în operele artiştilor din Renaştere, hainele secolului al XV-lea). Faptul nu supăra de fel, deoarece arta înseamnă şi presupune o suită de convenţii (în domeniul picturii, de pildă, cea mai elementară convenţie e aceea a acceptării unei imagini bidimensionale drept reprezentare a uneia cu

trei dimensiuni) și ea sucombă numai în clipa cînd se încearcă eliminarea convențiilor sau atenuarea lor pînă la o limită care dă privitorului sentimentul că are în față copia servilă a obișnuitei noastre realități tridimensionale. Triumful unei asemenea „perfecțiuni" inutile reprezintă prăbușirea calitativă de la artă la platitudinea naturalistă, de la nivelul fascinant și în mod deliberat „convențional" — id est fantastic — al lui Rembrandt la cel al firmagiului, zugrav de zarzavaturi atît de „adevărate" încît „îți vine să pui mîna pe ele". Într-adevăr, nu mai e demult un secret faptul că arta autentică (nu e semnificativă această nevoie pleonastică de precizare, intrată în limbaj?) își proclamă caracterul „convențional", condiție sine qua non a posibilității de a transmite aparent mai puțin și practic infinit mai mult decît motivul constituind punctul ei de plecare. În acest sens, arta e întotdeauna fantastică. Pînă și prototipul realistului, Balzac, a ambiționat să facă o concurență stării civile, cu alte cuvinte să creeze o lume pînă la el inexistentă, dar plauzibilă — procedeu tipic fantastic — și nicidecum să copieze în „Comedia umană" personajele cărora adevărata stare civilă le eliberase acte de naștere.

Întorcîndu-ne acum la exemplul de la care am plecat vom constata, prin urmare, că firmagiul e — fără îndoială — un meșter. Dar artist nu este, pentru că rezultatul muncii sale iese din sfera esteticului, care nu coincide cu cea a vieții, ci se află față de ea într-un raport complicat, pe care criticii se străduiesc de destulă vreme să-l definească. Am putea afirma printr-o imagine că, dacă un mare artist încearcă să creeze cu mijloace întotdeauna noi și neașteptate o felie de pepene, să zicem, idealul firmagiului ar fi încastrarea unei autentice tranșe de harbuz în tabla pe care o zugrăvește. Și numai pentru că lucrul nu e cu putință se silește, pe cît de fidel e în stare, s-o reproducă.

Asemenea gînduri îmi treceau prin minte cînd am auzit binecunoscutul declic și, îndată apoi, glasul lui Narmar a răsunat în pîlnia galbenă :

— Dragul meu, de astă dată nu te mai las să alegi tu subiectul dialogului. Mi-am propus să discutăm o temă pe care mă și mir cum de n-ai abordat-o pînă acum.

— Care?

— Vreau să stăm de vorbă despre

ICONOGRAFIA ANTICIPAȚIEI

— Gînd la gînd cu bucurie, Narmar. Am în față o sumedenie de exemple cu ajutorul cărora nădăjduiesc să ajungem la o concluzie. Dar, mai întîi, dă-mi voie să-ți împărtășesc cîteva considerații generale. (I-am reprodus, așadar, ideile de care binevoitorul cititor a luat cunoștință, apoi am urmat :) Rezultă din cele spuse că artiștii de pe Pămînt au o multimilenară experiență a fantasticului și una fatalmente redusă a genului specific al anticipației. E drept că în ciuda a diverse speculații, interesante și surprinzătoare uneori, literatura de anticipație e ea însăși abia centenară, dar trebuie să recunoaștem că maturizarea literaturii a premers maturizarea comentariului ei vizual, deși ambele au pornit de la același nivel (mă refer bineînțeles la anticipația modernă și nu la un Edgar Poe, ale cărui

povestiri s-au bucurat de atenția unor mari desenatori sensibili mai degrabă la atmosfera strict fantastică a universului poesc și mai puțin la interferențele științifice, prevestind ceea ce înțelegem azi prin noțiunea de anticipație). Intr-adevăr, faza „tehnicistă" a începuturilor literare își găsea corespondentul în ilustrații puerile, de nivelul benzilor desenate. Să nu uităm că literatura de anticipație era pe atunci mai categoric destinată adolescenților, ceea ce explică în bună măsură și recrutarea desenatorilor din rîndurile celor specializați în ilustrarea magazinelor de mare tiraj.

— Cred că n-ai să omiți factorul decisiv : gustul publicului.

— Evident, nu. Cititorii adolescenți erau departe de a pretinde rigoare artistică. Și aș spune că, din păcate, nu numai ei. Pe măsură ce literatura de anticipație și-a lărgit sfera cititorilor, ea a cuprins în primul rînd așa-numitul „mare public" (alcătuit din amatori de operete, entuziaști ai supraproducțiilor cinematografice cu „lux, fast, sînge în culori naturale", degustători de „comics"-uri și „digest"-uri) și doar mai tîrziu, odată cu pomenita maturizare, a început să intereseze cercurile intelectualilor, ale iubitorilor de literatură și artă, în genere. Născută în Occident, anticipația a rămas sclava criteriilor comerciale. Chiar atunci cînd textul publicat începuse a atinge un nivel remarcabil, coperta volumului era în continuare concepută după canonul naiv sau naturalist care-i asigura desfacerea în cercuri largi, numărul cititorilor „avizați" nefiind considerat suficient pentru a justifica o schimbare de formulă. Iată, pentru a nu stărui asupra vulgarității țipătoare a copertelor americane, e destul de elocvent exemplul Franței, țară a bunului gust tradițional, unde ilustrația de pe copertele defunctei colecții de anticipație, editată de o editură de prestigiu ca „Hachette", nu depășea calitatea artistică a vechii colecții de tristă faimă de la București a „celor 15 lei"...

— Presupun că lucrurile n-au rămas, totuși, la acest stadiu...

— Nu și da. Atunci cînd (în anul 1954, mi se pare) editura „Denoël" s-a hotărît să lanseze colecția „Prezența viitorului", în care a publicat unele dintre cele mai reprezentative scrieri ale genului, ea a renunțat la ilustrarea copertei, înțelegînd că eliminarea obișnuitului desen de prost gust era mai simplă decît înlocuirea lui cu unul de calitate. Pe de altă parte, editura va fi ajuns probabil și la concluzia că lectorul adult, căruia volumele îi erau de astă dată destinate, se putea dispensa de o imagine vrînd-nevrînd simplificatoare. Lipsa desenului tradițional n-a împiedicat succesul colecției, dimpotrivă, dar — cum volumele se adresau așa-numiților „amatori luminați" — o altă editură, „Fleuve Noir", a continuat și continuă să editeze în colecția ei, denumită „Anticipație", volume ale căror coperți mențin, la înălțimea începuturilor, steagul unui desgustător naturalism. Și, să nu uităm, reclama editurii pretinde că lucrările publicate sub egida ei cunosc „cel mai mare tiraj al cărții de anticipație" (ceea ce reprezintă, probabil, o explicație...).

— Deocamdată, așadar, scorul e de 1—1. E cazul să cauți acum exemplul decisiv.

— Nu va fi, din păcate, îmbucurător. „Fiction", cea mai bună revistă de anticipație din Franța, pentru a ne menține în alegerea exemplelor numai la țara al cărei prestigiu cultural ne dispensează de comentarii, s-a ilustrat printr-o involuție a prezentării grafice.

cpsf.info

După o perioadă în care copertele ei dovedeau căutarea interesantă a unei formule noi (desene sugestive, uneori nonfigurative, dar transmițînd fiorul necunoscutului și re lizînd atmosfera specifică de care anticipația nu se poate dispensa), redacția a considerat că nu poate trece peste preferințele majorității cititorilor ei, puse în lumină datorită răspunsurilor la un chestionar, și a revenit la formula desenului pueril, înfățișînd ades monștri de „grand guignol". În Apus înclinația pentru oroare e încă foarte puternică, Narmar, și ea merge mînă în mînă cu naturalismul... Faptul se vădește și în multe dintre desenele publicate de revista „Planète", care nu se ocupă decît incidental de anticipație și a descoperit totuși unii desenatori de o reală forță de sugestie.

— Într-adevăr, tabloul nu pare îmbucurător. Dar nu mi-ai spus cum stau lucrurile în țara ta.

— Despre ilustrarea anticipației românești, Narmar, data viitoare.

— S-ar zice că adopți ticuri de foiletonist. În momentul cel mai interesant plasezi inevitabilul „va urma"...

— Poate că acest inocent suspens ne va îngădui să reflectăm la destinul desenului de anticipație. Te asigur că merită.

— Sînt convins, prietene. Să auzim de bine.

Un declic și Narmar s-a izolat pentru două săptămîni în inaccesibilul univers al îndepărtatei sale planete. Pînă la reînnodarea dialogului, n-ați fi de acord, iubiți cititori, să vă uitați ca și mine peste copertele tipăriturilor care și-au îndreptat mesajul fertilizator către imaginația și gîndurile voastre?

Încheierea Festivalului de la Triest

Între 8 și 15 iulie s-a desfășurat în castelul San Giusto din Triest a V-a ediție a Festivalului internațional al filmului științifico-fantastic. În competiție au intrat 14 țări cu 29 de filme: Anglia (5), Canada (1), Cehoslovacia (1), Franța (4), India (1), Italia (1), Iugoslavia (3), Japonia (1), Mexic (1), Olanda (1), Polonia (1), România (1), Spania (1) și S.U.A. (7).

Canada, Iugoslavia și Olanda au luat parte pentru prima oară la acest festival. Concomitent cu festivalul a avut loc și un vast program de manifestări artistice pe teme spațiale și de anticipație.

În prima zi S.U.A. au prezentat scurtmetrajul „Behind the Spaceman" („În spatele cosmonautului") de William Jersey, o peliculă în culori, iar Anglia „The Night of the Big Heat" („Noaptea marii călduri"), o ecranizare a romanului cu același titlu de Limington, regizat cu o mînă sigură de Terence Fisher.

A doua zi a festivalului a adus în fața juriului tehnicolorul lui Godard (Franța) „O iubire din anul 2000", avînd în rolul principal pe Jacques Charrier.

România a fost prezentă cu filmul lui Gopo „Faust XX", o fabulă satirică în care este reluată celebra temă medievală; in ciuda citorva lungimi, pelicula este apreciată ca agreabilă. În aceeași zi s-a proiectat documentarul iugoslav „Hora quota est" de Ljubisa Jocici, iar hors-concours „The Gamma People" cu Paul Douglas, Eva Bartok și Leslie Phillips, film ce tratează despre transformarea tinerilor în roboți, prin iradiere cu raze gamma, experiență efectuată de un geniu malefic care, în final, moare printre aparatele sale.

În următoarele zile s-au prezentat, pe rînd, restul filmelor intrate în concurs.

Filmul francez „Umbra din oglindă", regizat de Di André și Farwagi, a fost conceput intr-un stil complicat. Este povestea unui american care pe aeroportul din Orly suferă o dedublare a personalității, crezîndu-se japonez. În acest moment Parisul, văzut de el, se transformă în viziuni japoneze. În finalul filmului, mult prea confuz, protagonistul își face harakiri.

„Vizitatorul nocturn" de John Jilling e un film credibil și a plăcut atît publicului, cît și criticii, trecînd drept favorit pentru primul loc.

Bulgaria a înfățișat scurtmetrajul lui Dimităr Griva „Drumul spre Pleiade", inspirat din opera pictorului Vasili Ivanov. Regizorul a știut să redea intr-un mod foarte personal lumea cosmică.

Filmul englezului Watkins „Jocul de-a războiul" a fost prezentat numai pentru critici, datorită faptului că avea o influență negativă asupra spectatorilor. Cu toate că filmul a fost coman-

cps_info

dat de televiziunea britanică, n-a fost totuși în circulație pe ecranele cinematografelor.

Proiecția filmului american „Insula pescărușilor" de Freddy Francis n-a produs o lovitură de teatru, așa cum se aștepta.

Polonia a prezentat „Schimbul de suflete" în regia lui Janus Majewski. Filmul e inspirat dintr-o nuvelă a lui Théophile Gauthier, a cărei acțiune se petrece în Parisul secolului trecut.

În scurtmetrajul italian „Căderea Varemei", în regia lui Camillo Bazzoni, pe un scenariu de Vittorio Storuto, un vînt glacial venit din Cosmos pietrifică planeta noastră. Fenomenul nu-i va duce pe toți la pieire, ci numai pe cei ce nu cred în oameni și în dragoste.

Un mare succes a avut coproducția cehoslovaco-iugoslavă „Al șaptelea continent", în regia lui Dușan Vukotici. Filmul, conceput pentru ecran lat, propune — în manieră ultramodernă — tema lui Robinson Crusoe. Subiectul pornește de la o călătorie pe care doi tineri de rase diferite o fac într-o barcă și care au cu ei numai o hartă a lumii. Barca acostează pe o insulă pustie, unde tinerii găsesc și un copilaș negru. Prin jocurile lor reușesc să atragă pe insulă, în mod magic, tineri de toate rasele. Pelicula e vag utopică, dar antrenantă și nu lipsită de umanitate.

America a prezentat tot hors-concours filmul lui Anderson „1948" și „Ultima nevastă a lui Barbă Albastră" de John Stoddard, filme care n-au avut o critică favorabilă.

Pelicula cehoslovacă „Sfîrșit de august la hotelul Ozone" de Jan Schmidt a atras, în schimb, atenția criticii prin conținut și formă. Subiectul, în linii mari, este următorul : omenirea a fost distrusă de un război atomic. Doar zece femei au supraviețuit acestei catastrofe : nouă tinere și o bătrînă, care pornesc în căutarea altor supraviețuitori. Doreau să găsească un bărbat care să fie tatăl unei noi generații. În clădirea semidistrusă a hotelului Ozone găsesc un bătrîn care le primește cu bucurie. Fetele se află pentru prima oară în fața unui bărbat, dar bătrîna înțelege că visul perpetuării speciei s-a spulberat și se gîndește cu tristețe la viitorul fetelor. În cele din urmă, fetele rămîn singure și, continuîndu-și nefericirea, merg spre necunoscut.

PALMARESUL

„*SIGILLO D'ORO*" : filmul cehoslovac „Sfîrșit de august la hotelul Ozone". ***Regia :*** Jan Schmidt. ***Interpreți :*** Beta Ponikaniva, Magda Seiderova, Hana Vikodva, Natalia Maslovova, Jana Novakova.

„*SIGILLO D'ARGENTO*" : filmului iugoslav „Al șaptelea continent". ***Regia :*** Dușan Vukotici.

SCURTMETRAJE

„*SIGILLO D'ORO*" : filmului englez „Mașina se oprește", care a dat în modul cel mai complet potențialitatea expresivității feminine. ***Regia :*** Philip Saville.

„SIGILLO D'ARGENTO": a fost **acordat ex-aequo** scurt-metrajului iugoslav „Musca", în regia lui Alexandar Marx și Vladimir Jutrisa, după o idee de Mimica, precum și filmului canadian „Ce se petrece pe Pămînt", în regia lui Les Drew și Kaj Pindal, pentru tratarea fericită, în mod satiric, a aspectului actual al vieții moderne în proiecție viitoare.

Premiile au fost înmînate la Circolo della Stampa în prezența autorităților regionale și citadine.

DUPĂ ZIARUL „IL GAZETTINO"

UMOR de ȘTEFAN IVANOVICI

— Ce noroc că s-a așezat.

FĂRĂ CUVINTE

CURS DE CONDUCERE

— Ai văzut, în felul acesta se poate opri o mașină ale cărei frîne se defectează în regiune muntoasă.

Tiparul executat la Combinatul poligrafic „Casa Scînteii"

2012

CLUB COLECȚIA Povestiri ȘTIINȚIFICO-FANTASTICE

cpsf.info

prelucrare
&
editor
Costin Teo Graur

i.m. Pompilu

Au scanat, corectat, prelucrat.

Ceea ce nu au fost în stare redacțiile Știință și tehnică sau cei care au dat să continue CPȘF, au reușit, cu multă dăruire, muncă și cheltuială, acești entuziaști.

Lor trebuie să le mulțumim pentru că avem acum posibilitatea să (re)citim legendara Colecție.

clandher
flash_gordon
evilgheorghe
krokodylu
progressivefan3
car_deva
coollo
fractalus
panionios
nld68
un anonim (RK)
Gyuri
hunyade
dl. Dan Lăzărescu
Cilly Willy
fizikant
Doru Filip
connieG

(dacă este omis cineva, vă rog un email și reparăm greșeala)

Abonaţi-vă la revista „Ştiinţă şi tehnică" — publicaţie lunară editată de C.C. al U.T.C. şi Consiliul pentru răspîndirea cunoştinţelor cultural-ştiinţifice. Abonamentele se primesc de către oficiile poştale, factorii poştali şi difuzorii voluntari din întreprinderi şi instituţii pînă la data de 25 ale fiecărei luni, cu deservirea în luna următoare.

Revista se găseşte de vînzare la toate chioşcurile pentru difuzarea presei şi debitele O.C.L.

●● octombrie 1967

PREŢUL 1 LEU 41007